

PLAÇA

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO

- **Symbole chrześcijaństwa na flagach i w herbach współczesnych państw**
- **Konferencja PTW**

Od Redakcji

W trzynastym numerze biuletynu prezentujemy artykuł Jerzego Wrony „Symbole chrześcijaństwa na flagach i w herbach współczesnych państw”. W dniu 1 kwietnia br. odbyło się w Warszawie zebranie (konferencja) naszego Stowarzyszenia, z której przedstawiamy krótką fotorelację.

Ponownie zachęcamy do odwiedzania naszego profilu na Facebooku: <https://www.facebook.com/PolskieTowarzystwoWeksylologiczne/?fref=ts>

Zapraszamy do lektury bieżącego numeru.

In the 13th issue of the bulletin we present an article by Jerzy Wrona “Christian symbols on flags and coats of arms of modern-day countries”. On April 1st 2017, in Warsaw, an assembly-conference of our Association took place, from which we bring to you a small photo-report.

Once again we encourage you to visit our Facebook profile: <https://www.facebook.com/PolskieTowarzystwoWeksylologiczne/?fref=ts>

We wish you a nice reading.

Krzysztof Jasieński

FLAGA

**Biuletyn Polskiego
Towarzystwa**

Weksylologicznego

ISSN 1509-2429

Numer 13(37) -

kwiecień - czerwiec 2017

Ukazuje się od

stycznia 1999 r.

Redaktor i wydawca

Krzysztof Jasieński

Tłumaczenie tekstów

Karolina Jasieńska

Adres redakcji

ul. Gromadzka 4/23

15-769 Białystok

tel. +48 606 404 672

fax +48 85 878 95 56

biuro@weksylogia.pl

Polskie Towarzystwo

Weksylologiczne

ul. Racławicka 103

02-634 Warszawa

tel. +48 22 844 41 58

Zarząd Główny PTW

Krzysztof Jasieński

Prezes

Andrzej Bełtowski

Wiceprezes

Marek Kwiecień

Wiceprezes

Krzysztof Wyrzykowski

Sekretarz Generalny

Alfred Znamierowski

Skarbnik

Redakcja nie ponosi
odpowiedzialności za opinie
autorów zawarte w tekstach.
Wszelkie prawa zastrzeżone,
przedruk i kopiowanie
fragmentów lub całości
jedynie za zgodą wydawcy.

SYMBOLE CHRZEŚCIJAŃSTWA NA FLAGACH I W HERBACH WSPÓŁCZESNYCH PAŃSTW

Wiele flag i herbów detalami rysunkowymi i barwami odnosi się do religii, gdyż – tak dawniej, jak i obecnie – wierzenia religijne mają duży wpływ na rozwój społeczeństw. Na flagach i w herbach wielu państw współczesnego świata zostały swoje odbicie przede wszystkim wielkie religie światowe, zwłaszcza zaś chrześcijaństwo.

W opracowaniu¹ przeanalizowano występowanie elementów graficznych i kolorystycznych odnoszących się do religii chrześcijańskiej na flagach i w herbach około dwustu suwerennych państw wszystkich kontynentów.

W pracy wykorzystano różnorodne – książkowe i artykułowe - źródła weksylologiczne i heraldyczne, ponadto opracowania typowo geograficzne, polityczne i historyczne. Najważniejsze podano w załączonej literaturze. Bardzo pomocne okazały się też Internet, m.in. strony krajowe i zagraniczne Wikipedii oraz FOTW – Flags of the World.

Chrześcijaństwo – najlicniejsza religia światowa

Chrześcijaństwo wyznaje obecnie około 2,3 mld ludzi, czyli prawie 1/3 mieszkańców Ziemi. Najważniejszymi Kościołami chrześcijańskimi są katolicyzm, protestantyzm, prawosławie i anglikanizm. Co drugi chrześcijanin jest katolikiem. Katolikami są głównie mieszkańcy Ameryki łacińskiej (prawie 90 % ludności) i Europy (40 %). Dużo katolików mieszka w Afryce Środkowej, zwłaszcza w byłych koloniach francuskich i portugalskich.

Wyznawcy protestantyzmu (należący do różnorodnych Kościołów i ugrupowań) skupiają się głównie w Europie Zachodniej (Niemcy, Szwajcaria, kraje skandynawskie), Stanach Zjednoczonych, Kanadzie oraz w Australii i państwach Oceanii. Współcześnie prawosławie swych wyznawców posiada przede wszystkim w Europie Wschodniej i Południowo-Wschodniej (Rosja, Ukraina, Białoruś; kraje bałkańskie – Rumunia, Bułgaria, Serbia, Czarnogóra, Grecja, Macedonia). Anglikanizm, związany z protestantyzmem, ale posiadający też silną więź teologiczną z katolicyzmem, najwięcej wiernych ma w Wielkiej Brytanii (Anglia) i Stanach Zjednoczonych.

Chrześcijaństwo wyłoniło się z judaizmu, a swój początek wzięło od działalności Jezusa z Nazaretu i jego uczniów (apostołów) na terenie Palestyny, w początkach naszej ery. Choć kolebką chrześcijaństwa jest Bliski Wschód, to często traktowane jest jako religia europejska. W czasach nowożytnych chrześcijaństwo szerzyli bowiem przede wszystkim misjonarze europejscy. Także papież, przywódca katolików – największego Kościoła chrześcijańskiego, jest jednocześnie biskupem Rzymu.

¹ Tekst jest zmodyfikowaną i skróconą wersją referatu autora przedstawionego na Zjeździe Polskiego Towarzystwa Geograficznego w Krakowie w czerwcu 2016 r

Główne symbole Chrześcijaństwa

Symbole chrześcijaństwa - krzyż i biały (srebrny) kolor widnieją na flagach i w herbach państw wszystkich kontynentów, najczęściej jednak w znakach najstarszych państw europejskich, zwłaszcza Wielkiej Brytanii, Grecji, Szwajcarii, krajów skandynawskich.

Wśród symboli chrześcijańskich krzyżowi przysługują naczelną rolę. Znak krzyża należy do najstarszych i jednocześnie najbardziej uniwersalnych symboli na świecie. Istnieje wiele jego wariantów, najczęściej tworzą go dwie linie, przecinające się pod kątem prostym.

Krzyż jako motyw ornamentalny i znak symboliczny znany był wielu kulturom od zamierzchłych czasów. Obecnie stanowi przede wszystkim godło wiary chrześcijańskiej. Upowszechnienie się kultu krzyża nastąpiło po zniesieniu przez Konstantyna Wielkiego kary śmierci krzyżowej i odnalezieniu drzewa krzyża Chrystusowego w 320 r. Z uwagi iż był narzędziem męki i śmierci Jezusa Chrystusa, krzyż uznano godłem krucjat („wypraw krzyżowych”) podejmowanych przez europejskich rycerzy chrześcijańskich do Ziemi Świętej w wiekach XI-XIV. Na tarczach rycerskich krzyże pojawiły się w połowie XII w. Od rycerstwa przeszedł do heraldyki, chorągwi, orderów i odznaczeń. Znanych jest wiele odmian krzyża. Do najbardziej popularnych należą: krzyż łaciński – o wydłużonej dolnej połowie słupa, krzyż grecki – o czterech promieniach równej długości, krzyż św. Andrzeja – w kształcie rzymskiej litery X, krzyż jerozolimski – symbolizujący 5 ran Chrystusa, krzyż maltański – o rozdwojonych ramionach, krzyż prawosławny – o trzech poprzecznych belkach na osi wertykalnej, swastyka – znak w kształcie równoramiennej krzyża, o ramionach zagiętych pod kątem prostym.

Krzyż łaciński

Krzyż grecki

Krzyż św. Andrzeja

Krzyż jerozolimski

Krzyż maltański

Krzyż prawosławny

Na pierwszej stronie:

Flagi z tzw. krzyżem skandynawskim. Od lewej: Islandii, Wysp Owczych, Orkadów, Szetlandów, Norwegii, Danii, Szwecji, Wysp Alandzkich i Finlandii.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/6/63/Nordic_Flags_Map.PNG

W wierze, obrzędowości i kulturze chrześcijańskiej krzyż stanowi najważniejszy symbol sakralny, którego historycznym pierwowzorem jest krzyż Chrystusowy. Symbol krzyża przeszedł pod wpływem chrześcijaństwa głęboką transformację treściową. Uważany w dawnej kulturze grecko-rzymskiej za symbol odrażający i hańbiący, z czasem stał się dla chrześcijan głównym znakiem zbawienia. Ze znamienia hańby krzyż stał się godłem chwały.

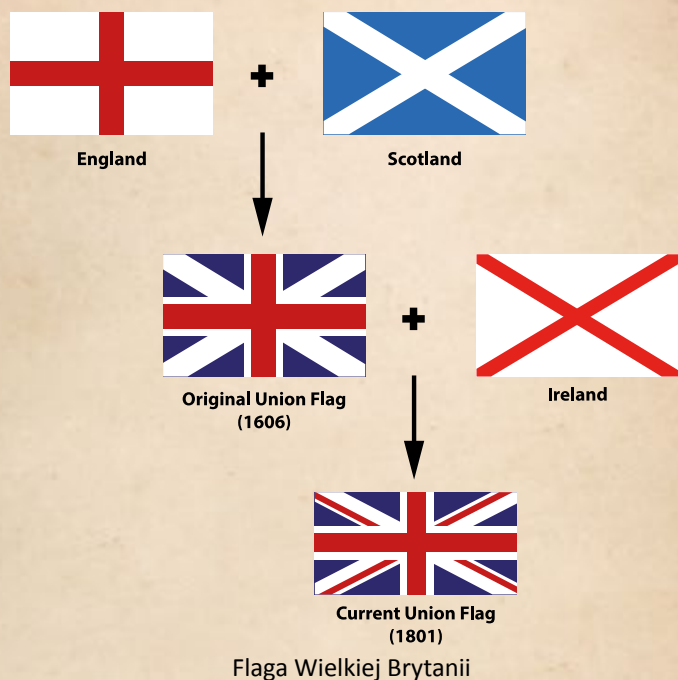
Symbole chrześcijaństwa na flagach i w herbach państw europejskich

Charakterystyczna flaga Wielkiej Brytanii (Union Jack) powstała z połączenia flag narodowych Anglii i Szkocji (1606 r.), a następnie Irlandii (1801 r.). Ciekawą kompozycję plastyczną tworzą, nałożone na siebie, trzy krzyże: krzyż św. Jerzego² (czerwony na białym polu), krzyż św. Andrzeja³ (biały, poprzeczny na granatowym polu), krzyż św. Patryka⁴ (czerwony, poprzeczny na białym polu). Aby krzyż św. Patryka nie zakrywał krzyża św. Andrzeja, jego ramiona trochę zwężono i przesunięto tak - by patrząc od środka - lewa część poprzecznego ramienia była zawsze czerwona, a prawa biała. Symbolizują one członków obecnego (od 1922 r.) Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

2 Św. Jerzy (III w. - ok. 303), legendarny święty i męczennik. Uważa się, że był oficerem w legionach rzymskiego cesarza Dioklecjana. Poniósł męczeńską śmierć (przez ścięcie) za wiarę chrześcijańską, 23 kwietnia prawdopodobnie 303 r. w Palestynie. Od IV w. był otaczany kultem na Bliskim Wschodzie, przeniesionym w okresie wypraw krzyżowych do Europy. W ikonografii św. Jerzy przedstawiany jest najczęściej konno w scenie walki ze smokiem symbolizującym zło (szatana, pogaństwo). Legenda o zabiciu przez niego smoka i uratowaniu księżniczki powstała jednak dopiero w XII w. Po pokonaniu smoka święty miał narysować jego krew krzyż na swej tarczy. Św. Jerzy był jednym z głównych opiekunów rycerstwa europejskiego, jest patronem m.in. Anglii (od 1222 r.), Portugalii, Szwecji, Rosji (dawniej Rusi), Litwy, Gruzji, Etiopii, Serbii, Czarnogóry.

3 Św. Andrzej (ur. ? - zm. pomiędzy 62 a 70), apostoł, brat św. Piotra, ulubiony uczeń Chrystusa. Poniósł męczeńską śmierć 30 XI ok. 65 r. w Patras, w Grecji - według tradycji - przez ukrzyżowanie na krzyżu w kształcie litery X. Święty Kościoła katolickiego i prawosławnego. Jest patronem m.in. narodów słowiańskich (zwłaszcza Rosji), Grecji, Szkocji. Uważa się, że część jego szczątków została przeniesiona do Szkocji i tu pochowana.

4 Św. Patryk (ok. 389 - 461), patron Irlandii, dokonał jej chrystianizacji. Dziś jego kult rozpowszechniony jest również w USA. Zmarł śmiercią naturalną. Wizerunki św. Patryka przedstawiają go trzymającego trójlistną zieloną koniczynę (nieoficjalne godło Irlandii), służącą do wyjaśniania istoty Trójcy Świętej. Poprzeczny krzyż przypisano mu dopiero w XVII w.

W rozbudowanym kompozycyjnie herbie Wielkiej Brytanii umieszczono (w języku francuskim) dewizę korony brytyjskiej *Dieu et mon droit*⁵ - „Bóg i moje prawo”. Była to proklama - rycerskie zawołanie króla angielskiego Ryszarda Lwie Serce w bitwie z Francuzami pod Gisors w 1198 r. Pośrodku herbu widnieje tarcza czwórdzielna w krzyż.

Herb Wielkiej Brytanii

Biały krzyż, tzw. grecki, na niebieskim tle w kantonie flagi Grecji symbolizuje greckie chrześcijaństwo ortodoksyjne - prawosławni stanowią 98 % mieszkańców

5 Język francuski w herbie Zjednoczonego Królestwa jest konsekwencją wydarzeń z XI w. W 1066 r. podczas inwazji na Wyspy Brytyjskie wojska nor-mańsko-bretońsko-francuskie, dowodzone przez Wilhelma Zdobywcę, pokonały w bitwie pod Hastings armię anglosaską króla Harolda II. Podbój Anglii spowodował m.in. upowszechnienie języka francuskiego, którym posługiwał się dwór, możni i kupiectwo.

kraju. Krzyż na flagie jest też przeciwstawieniem tureckiego (islamskiego) półksiężyca. Podkreśla rolę chrześcijaństwa w formowaniu się nowoczesnego narodu greckiego. Podczas okupacji tureckiej grecki kościół ortodoksyjny pomagał uciemżonym Grekom w utrzymaniu własnej kultury, języka, tożsamości etnicznej i przede wszystkim wiary. Barwę niebieską flagi greckiej interpretuje się zazwyczaj jako kolor bezchmurnego nieba Hellady i ma przypominać, że to Bóg natchnął Greków do walki o niepodległość. Herbem Grecji jest srebrny krzyż na błękitnym polu tarczy herbowej, w otoczeniu gałązek laurowych.

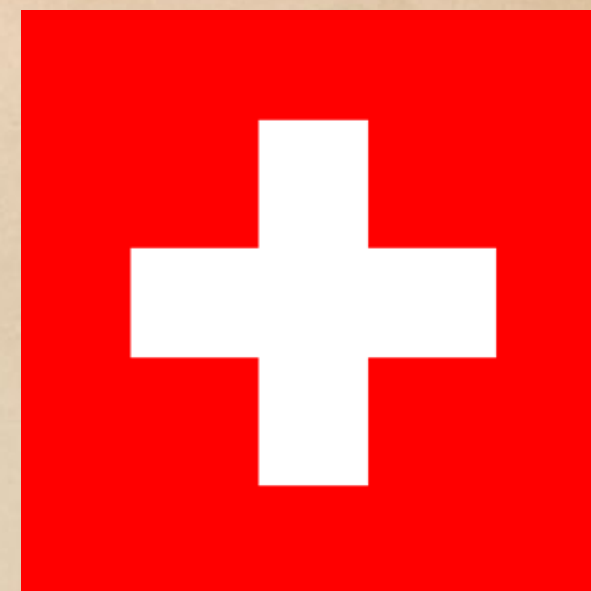

Flaga Grecji

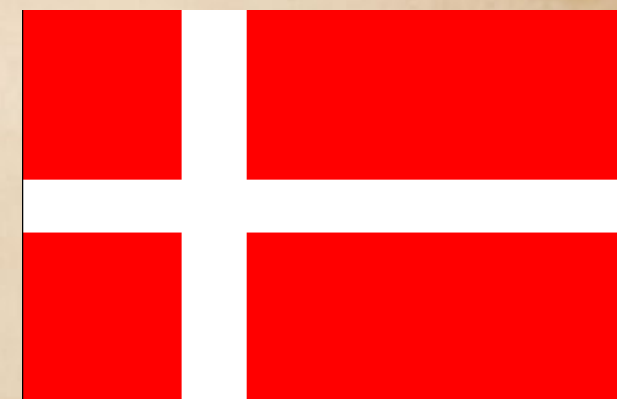
Herb Grecji

Nietypowa, kwadratowa flaga Szwajcarii posiada na czerwonym polu biały równoramienny krzyż. Taki sam krzyż jest godłem Konfederacji Szwajcarskiej. W 1339 r., podczas bitwy pod Laupen ustalony wspólny znak rozpoznawczy – biały krzyż na odzieży żołnierzy kantonów, które tworzyły konfederację. Biały krzyż dodano też do czerwonego pola wojennych proporców. Uznano bowiem, że wolność własnego narodu jest sprawą tak samo świętą, jak oswobodzenie Ziemi Świętej. Od tego czasu biały krzyż w czerwonym polu stał się wspólnym symbolem Szwajcarów. Współcześnie czerwone tło flagi Szwajcarii - kiedyś biorącej udział w licznych wojnach, a dziś „wieczyście neutralnej” - łączone jest z kwią przelaną w walce o niepodległość ojczyzny. Biały krzyż przypominać ma, że osiągnięta wolność jest święta i nieetykalna.

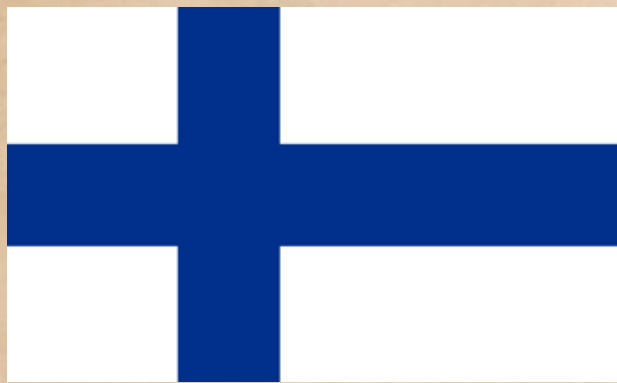

Flaga Szwajcarii

Flagi państw skandynawskich, z krzyżem tzw. skandynawskim, o nieregularnych ramionach, inspirowała flaga duńska. Flaga ta – z białym krzyżem na czerwonym polu – prawdopodobnie jest najstarszą stale używaną flagą państwową na świecie. Według legendy, pochodzi z czasów krucjat duńskich krzyżowców przeciwko pogańskiemu Estom (Estończykom). Podczas zażartej bitwy pod Lyndanise (obecnie Tallin), w dniu 15 czerwca 1219 r., król duński Waldemar II zobaczył (lub przyśnił mu się) na ognistym niebie biały krzyż, wróżący zwycięstwo nad przeciwnikiem. Według innej wersji legendy, podczas tej bitwy, kiedy szala zwycięstwa przechylała się na stronę pogan, z nieba spadła czerwona chorągiew z krzyżem. Chwycił ją król duński i wraz z rycerzami pod tym znakiem rzucili się do zwycięskiego kontrataku. W rzeczywistości czerwona flaga z białym krzyżem zapewne była chorągwią średnio-wiecznych rycerzy udających się na wyprawy krzyżowe już w XII w. Dziś krzyż skandynawski na flagach Danii, Finlandii, Islandii, Norwegii i Szwecji, symbolizuje związki historyczne i podobieństwa geograficzne państw nordyckich.

Flaga Danii

Flaga Finlandii

Flaga Islandii

Flaga Norwegii

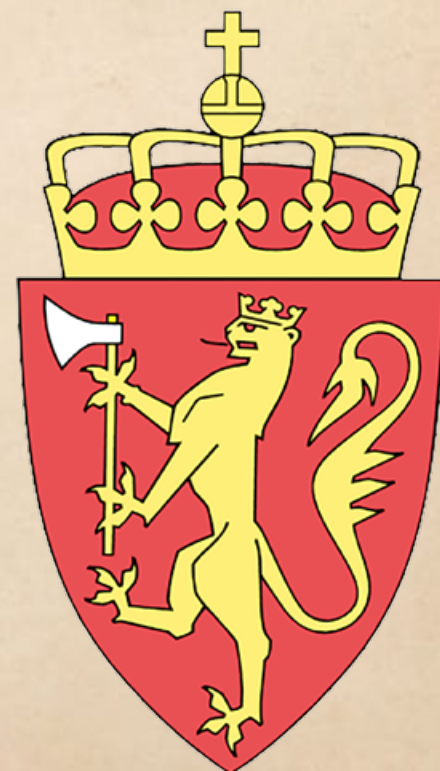

Flaga Szwecji

rodowych i widnieje na niej skandynawski czerwony krzyż z białym obramowaniem na błękitnym polu. Korona zamknięta z krzyżem (czasem więcej niż jedna) występuje m.in. także w herbach Belgii, Holandii, Luksemburga, Monako, Hiszpanii (umieszczonym na fladze państwowej), Bułgarii, Kanady.

Herb Danii

Herb Norwegii

Wielki herb Szwecji

Herb Islandii

Herb Holandii

Wielki Herb Luksemburga

Średni herb Belgii

Herb Hiszpanii

W herbach wielu państw świata znajduje się korona z krzyżem. Taka sytuacja jest w herbach Danii, Norwegii i Szwecji. Islandia tarczę swego herbu ma w barwach na-

Flaga Hiszpanii

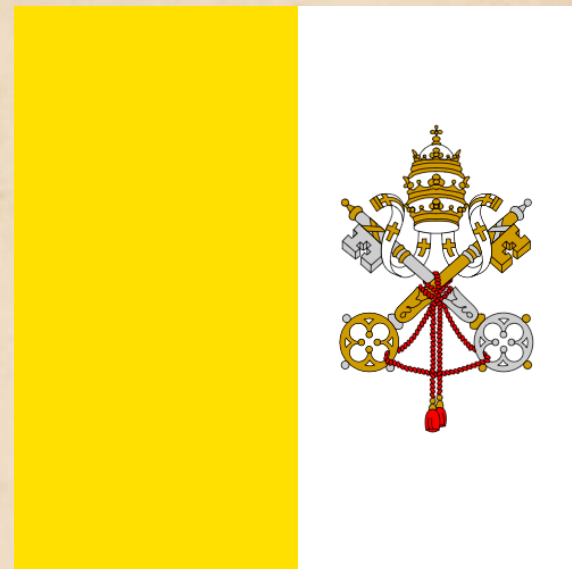

Herb Bułgarii

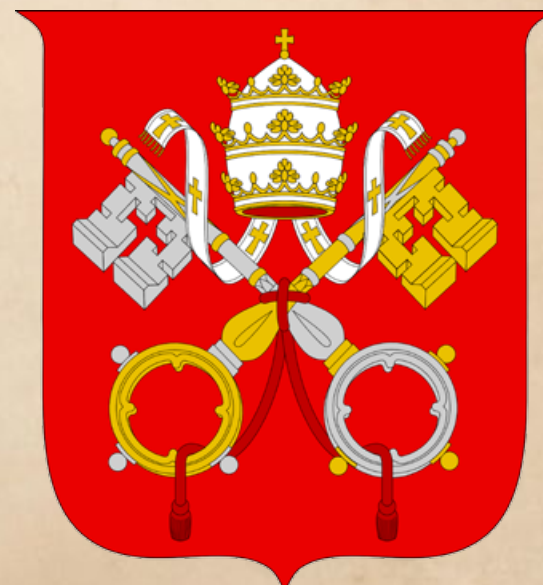

Herb Kanady

też do herbu Królestwa Jerozolimskiego istniejącego w dobie wypraw krzyżowych (1099-1187); miało ono złoty krzyż na srebrnym polu. Kwadratowa, podobnie jak szwajcarska, flaga Watykanu ma dwa pionowe pasy - żółty i biały. Pośrodku pasa białego umieszczono, skrzyżowane ze sobą, klucze św. Piotra „od bram raju i czyścica” Klucze przypominają fragment Ewangelii św. Mateusza - słowa Chrystusa do apostoła Piotra: „I tobie dam klucze królestwa niebieskiego; cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane w niebie” (Mt 16,19). Czerwony sznur, który łączy klucze oznacza, że moc obu kluczy jest w równym stopniu ważna. Klucze symbolizują pełnię władzy papieża jako głowy kościoła rzymsko-katolickiego i następcy św. Piotra. Nad kluczami św. Piotra znajduje się złoto-srebrna tiara - trójczłonowa korona papieska. Uważa się, że jest ona symbolem potrójnej władzy: królewskiej, kapłańskiej, pasterskiej. Od 1963 r., po koronacji Pawła VI, tiara jest nieużywana. Państwowym znakiem Watykanu jest także herb panującego papieża.

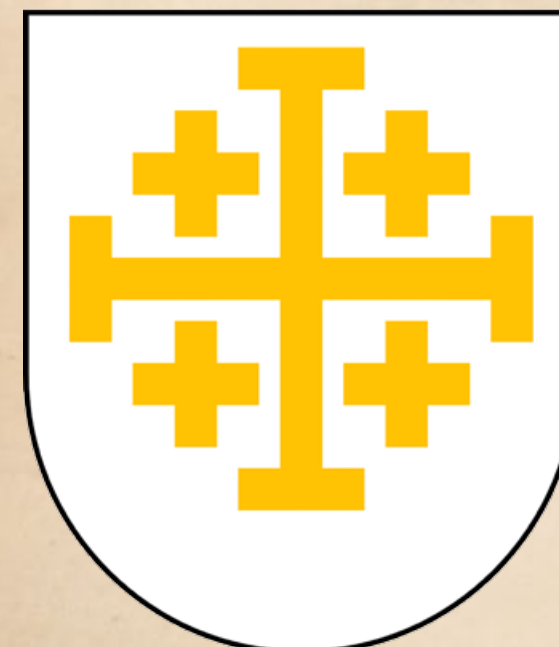
Flaga Watykanu

Herb Watykanu

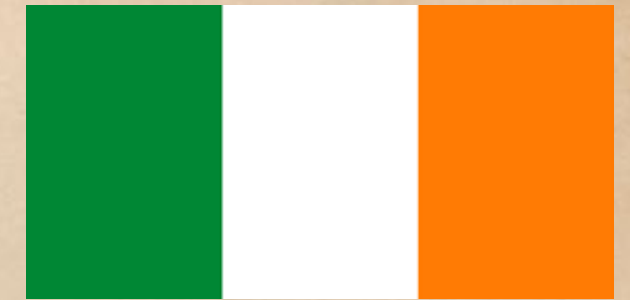

Herb Papieża Franciszka

Herb Królestwa Jerozolimskiego

Flaga Republiki Irlandzkiej ma trzy pionowe pasy w kolorach: zielonym, białym i pomarańczowym. Zielony symbolizuje „Szmaragdową (Zieloną) Wyspę”, jak nazywana jest często Irlandia oraz katolicką większość (84 %) społeczeństwa. Kolor pomarańczowy, przypominający barwy rodowe Wilhelma III Orańskiego (od 1689 r. króla Anglii, Szkocji i Irlandii), oznacza protestantów (irlandzkich anglikanów) stanowiących obecnie 3 % ludności kraju. Biały pas, położony pośrodku obydwu poprzednich, symbolizuje pragnienie pokoju i zrozumienia między tymi grupami wyznaniowymi.

Flaga Republiki Irlandii

Kolorystyka flagi Malty wywodzi się z herbu (w polu czerwonym biały krzyż maltański) Zakonu Joannitów, zwanych później Kawalerami Maltańskimi, którzy zarządzili Maltą w latach 1530-1798. W lewym górnym rogu flagi umieszczono srebrny (z czerwoną obwódką) Krzyż Jerzego, z wyobrażeniem postaci św. Jerzego na koniu w walce ze smokiem. To najwyższe cywilne odznaczenie Zjednoczonego Królestwa przyznał Maltzie w 1943 r. król angielski Jerzy VI za męstwo Maltańczyków podczas niemiecko-włoskich bombardowań wyspy w czasie II wojny światowej.

Flaga Malty

Na zielono-czerwonej fladze Portugalii umieszczono mały herb państwowy. W jego centralnej części, na srebrnej tarczy, widnieją 5 mniejszych błękitnych tarcz uformowanych na kształt krzyża. Przypominają one czasy rekonkwisty – walki chrześcijan o wyparcie Maurów z Półwyspu Pirenejskiego, szczególnie zaś zwycięstwo późniejszego pierwszego portugalskiego króla Alfonsa I Zdobywcy nad pięcioma księżami Maurów w bitwie pod Ourique w 1139 r. Pięć srebrnych kropek na każdej z tarcz najczęściej interpretuje się jako pięć ran Chrystusa, w imię którego bitwa była prowadzona, i - jak się uważa - za Jego przyczyną odniesiono zwycięstwo.

Flaga Portugalii

Zrozumiałe jest, że znaki państwowe Watykanu w pełni nawiązują do kościelnego charakteru tego państwa. Żółto-białe barwy flagi Stolicy Apostolskiej pochodzą od barw godła państwowego - kluczy św. Piotra. Nawiązują

Krzyż na koronie książęcej znajduje się na fladze i w herbie Księstwa Liechtensteinu. Podobna sytuacja jest na fladze państwowej i w herbie San Marino. W owalnym polu tarczy herbowej przedstawiono trzy wierzchołki masywu Monte Titano, zwieńczone trzema niewielkimi twierdzami. Nazwa państwa wywodzi się od św. Maryna (Marinusa), założyciela w IV w. niewielkiej wspólnoty chrześcijańskiej na Górze Tytano (Monte Titano), który ukrył się tu przed prześladowaniami cesarza Dioklecjana. Dewiza *Libertas* („Wolność”) w herbie San Marino, uważanego za najstarszą republikę na świecie, odnosi się do faktu przekazania góry Monte Titano przez św. Maryna na własność osobom zamieszkającym na jej zboczach, uwalniając ich od wszelkiej zależności od władzy świeckiej i religijnej.

Flaga Lichtensteinu

Herb San Marino

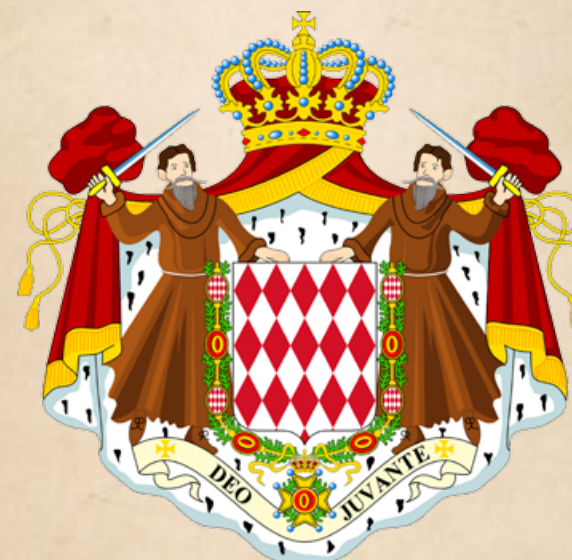
Kolejne minipaństwo europejskie to Księstwo Andory. Mimo że od 1993 r. jest to suwerenne państwo, to z uwagi na tradycję zachowano dotychczasową nazwę i tytularne zwierzchnictwo prezydenta Francji i biskupa z Seo de Urgel. Stąd też w herbie Andory, znajdującym się na fladze państwowej, m.in. pozostały symbole władzy biskupiej - mitra i pastorał.

Flaga Andory

Trzymaczami tarczy herbowej Monako są dwaj franciszkańscy mnisi z mieczami, co jest przypomnieniem

zdobycia Monako w 1297 r. przez Franciszka Przebiegłego, przebranego za mnicha. Wydarzenie to uznano za początek panowania dynastii Grimaldich w Monako. Dewiza herbowa *Deo Juvante* oznacza „Z pomocą boską”.

Herb Monako

Orzeł z krzyżem w dziobie jest godłem Rumunii (podobny orzeł z krzyżem widnieje na tarczy herbowej, jako symbol Wołoszczyzny). Wspólna przeszłość historyczna (Mołdawia wraz z Wołoszczyną utworzyły w 1861 r. niepodległą Rumunię) jest powodem, że współczesny herb Republiki Mołdawii jest podobny do rumuńskiego. I w tym herbie (umieszczonym także na fladze) orzeł trzyma krzyż. Wizerunek orła przyniosły do Dacji legiony rzymskie. Krzyż w dziobie orła to oznaka przyjęcia chrześcijaństwa i uniwersalnych wartości moralnych tej religii (prawosławni stanowią ok. 85 % ludności Rumunii i ok. 80 % ludności Mołdawii).

Herb Rumunii

Flaga Mołdawii

Dwuramienny srebrny krzyż - uważany często za symbol „apostołów Słowian” - świętych Cyryla i Metodego, jako godło Republiki Słowacji widnieje na fladze naszego południowego sąsiada. Srebrny krzyż Słowacji pochodzi z herbu średniowiecznych Węgier za rządów Andegawenów, jego podwójne ramiona interpretowane są jako symbol apostolskiego pochodzenia władzy królewskiej.

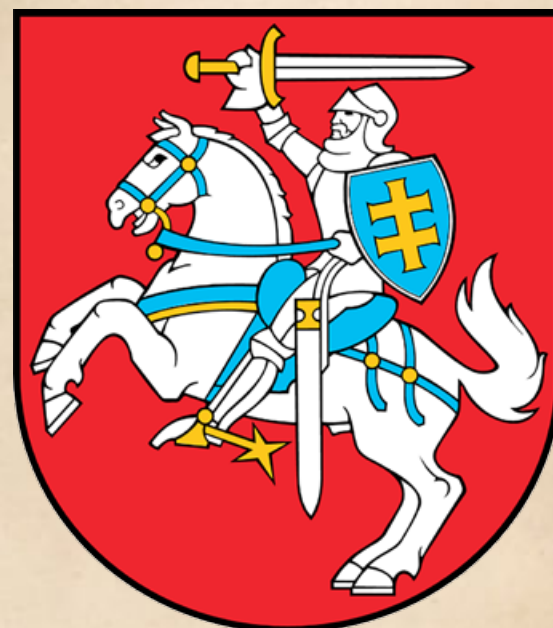
Flaga Słowacji

Taki sam podwójny krzyż znajduje się w lewym (heraldycznie) polu tarczy herbu państwowego Węgier. Tarczę herbową wieńczy korona króla Stefana I Świętego - twórcy państwowości węgierskiej, który po przyjęciu chrztu koronował się w 1001 r. na króla Madziarów. Dla Węgrów święta korona królów węgierskich jest najcenniejszą relikwią narodową i symbolem państwowości. Koronę Świętego Stefana wieńczy charakterystycznie przekrzywiony złoty krzyżyk. Jedną z najpopularniejszych legend głosi, że jest to efekt uszkodzenia podczas kradzieży korony w 1440 r.

Herb Węgier

Godłem Litwy jest Pogoń. Galopujący na koniu rycerz trzyma tarczę z podwójnym złotym krzyżem, znakiem rodowym Władysława Jagiełły. Godłem Rosji jest dwugłowy orzeł, który w szponach dzierży berło i carskie jabłko z krzyżem. Na piersi złotego heraldycznego orła widnieje mała tarcza z wizerunkiem św. Jerzego - patrona Rusi Moskiewskiej. Głowy orła wieńczą korony z krzyżem⁶.

Herb Litwy

Godło Rosji

Symbole chrześcijaństwa na flagach i w herbach państw pozaeuropejskich

Nowa, z 2004 r., flaga Gruzji nosi nazwę „flagi 5 krzyży”. W centrum białego pola flagi umieszczono czerwony krzyż św. Jerzego – patrona Gruzji i 4 małe krzyże greckie po bokach. Układ krzyży nawiązuje do tzw. krzyża jerozolimskiego, a ich liczba symbolizuje 5 ran Chrystusa. Według innych interpretacji pięć krzyży to Chrystus i czterech ewangelistów. Dodatkowo boczne krzyże oznaczają prowincje zamieszkane przez mniejszości etniczne (Abchazja, Adżaria, Meschetia, Osetia Południowa) zjednoczone w państwie gruzińskim, symbolizowanym przez krzyż w centrum flagi. Herb Gruzji (z 2004 r., w detalach uściślony w 2005 r.) przedstawia św. Jerzego w walce ze smokiem, a tarczę herbową zdobi złota korona z krzyżem.

Flaga Gruzji

Herb Gruzji

Czerwony pas na fladze Armenii symbolizuje krew ormiańskich bohaterów przelaną w obronie wolności i chrześcijaństwa. Tarcza herbu Armenii podzielona jest cztery pola z herbami historycznych królestw armeńskich (w polach 1 i 4 – umieszczono złote lwy z krzyżem). Dodatkowo, pośrodku tarczy herbowej znajduje się mała tarcza z rysunkiem Araratu - odwiecznego symbolu Armenii i niemego świadka liczącej trzy tysiące lat historii Ormian. Na wierzchołku Araratu, symbolicznie okolonego wodami potopu, widać arkę Noego.

Flaga Armenii

Herb Armenii

Flaga Serbii

Flaga Czarnogóry

⁶ W pewnym stopniu z chrześcijaństwem – z wyprawami krzyżowymi – wiąże się czerwono-biało-czerwona flaga Austrii. Jej kolorystykę i układ pasów tłumaczy legenda (powstała jednak później i pierwotnie odnosząca się do herbu). Podczas III krucjaty, w 1191 r. w walce z Saracenami w Ziemi Świętej, szczególnym męstwem wyróżnił się książę austriacki Leopold V Babenberg. Podczas oblężenia Akki walczył tak mężnie, że krew przeciwników i z jego własnych ran zabarwiła całkowicie na czerwono jego rycerski strój. Tylko miejsce pod szerokim metalowym pasem pozostało białe. Na pamiątkę tego wydarzenia Leopold kazał sporządzić dla siebie tarczę i bojową chorągiew: czerwony z białym pasem pośrodku.

Z krajów Afryki odniesienie do religii zawierają dewizy herbów Ugandy i Nigerii. W herbie pierwszego z wymienionych krajów dewiza brzmi *For God and My Country* - „Dla Boga i Mego Kraju”. Napis na złotej wstędze u dołu herbu Nigerii to: *Unity and Faith, Peace and Progress* - „Jedność i Wiara, Pokój i Postęp”.

Herb Ugandy

Herb Nigerii

Chrześcijaństwo oznacza trójbarwny, żółto-czar-no-biały krzyż pośrodku flagi Dominiki⁷, małego państwa Ameryki Środkowej należącego do Małych Antyli. Trzy kolory krzyża przedstawionego na fladze symbolizują m.in. Trójcę Świętą. Tarczę herbową dzieli na cztery pola złoto-błękitny krzyż, będący symbolem chrześcijańskiej wiary narodu (katolicy 60 %, protestanci ok. 30 %). Umieszczone w herbie motto państwa (w języku antylskim – kreolskim na bazie francuskiego) brzmi *Apres Bondie C'est La Ter* - „Po Bogu kochamy ziemię”.

⁷ Przy okazji można wspomnieć, że ta karaibska wyspka została odkryta przez Krzysztofa Kolumba, podczas swej drugiej wyprawy do Nowego Świata, w niedzielę 3 listopada 1493 r. Nazwa Dominika (Dominica) pochodzi od słowa *dominica*, co po łacinie oznacza właśnie „niedziela”.

Flaga Dominiki

Herb Dominiki

Głównym elementem tarczy herbu Wysp Bahama jest flagowy statek Krzysztofa Kolumba „Santa Maria”. Upamiętnia on fakt, że ten sławny żeglarz, odkrywając 12 października 1492 r. Nowy Świat, najprawdopodobniej wylądował na Guanahani. Wysepka ta, ochrzczona przez Kolumba San Salvador (Wyspa Zbawiciela), należy właśnie do archipelagu Bahamów. Karawela „Santa Maria” znajduje się także na tarczy herbowej Trynidadu i Tobago oraz Grenady. Do tych krajów Kolumb dopłynął w 1498 r. Tarcza herbu Grenady podzielona jest złotym krzyżem na cztery pola. W drugim i trzecim, zielonym polu umieszczono złoty półksiężyc i białą lilię – w chrześcijaństwie symbol czystości i niewinności. Jest to nawiązanie do faktu nadania wyspie przez Kolumba nazwy Concepcion (Niepokalanego Poczęcia) na cześć Matki Boskiej. Dewiza Grenady, umieszczona na wstędze w dolnej części herbu, brzmi: *Ever Conscious of God we aspire, build and advance as one people* – „Zawsze dążymy do poznania Boga, budowy i postępu jako jeden naród”.

Herb Wysp Bahama

Herb Trynidadu i Tobago

Herb Grenady

W klejnocie herbu Barbadosu wyciągnięta ręka krajowca trzyma dwie łodygi trzciny cukrowej złożone na kształt krzyża św. Andrzeja. Motyw trzciny cukrowej podkreśla rolę, jaką w gospodarce kraju, zwłaszcza dawniej, odgrywał eksport cukru i rumu. Barbados niepodległość uzyskał 30 listopada 1966 r. Rocznicą tej daty obchodzona jest jako Święto Niepodległości, a jest to równocześnie dzień imienia św. Andrzeja.

Herb Barbadosu

Pośrodku tarczy herbowej Saint Lucia – innego państewka Małych Antyli umieszczono bambusowy krzyż. Symbolizuje on główną religię wyspy – katolicyzm, który wyznaje dziś ok. 2/3 ludności.

Herb Saint Lucia

Na fladze Dominikany biały krzyż symbolizuje wiarę, zwłaszcza katolicyzm, wyznawany przez 70 % mieszkańców kraju. W środku krzyża znajduje się herb państwowy. W centralnej części tarczy herbowej umieszczono Biblię otwartą na stronie z Ewangelią św. Jana. Nad Pismem Świętym jest złoty krzyż symbolizujący wyzwolenie z niewoli kolonialnej. Do religii nawiązuje również

motto narodowe: *Dios, Patria, Libertad* – „Bóg, Ojczyzna, Wolność”. Podobne motto: *Dios, Union, Libertad* – „Bóg, Jedność, Wolność” znajduje się też w herbie Salvadora, umieszczonym także na fladze państwowej tego latyno-skiego kraju.

Flaga Dominikany

Herb Dominikany

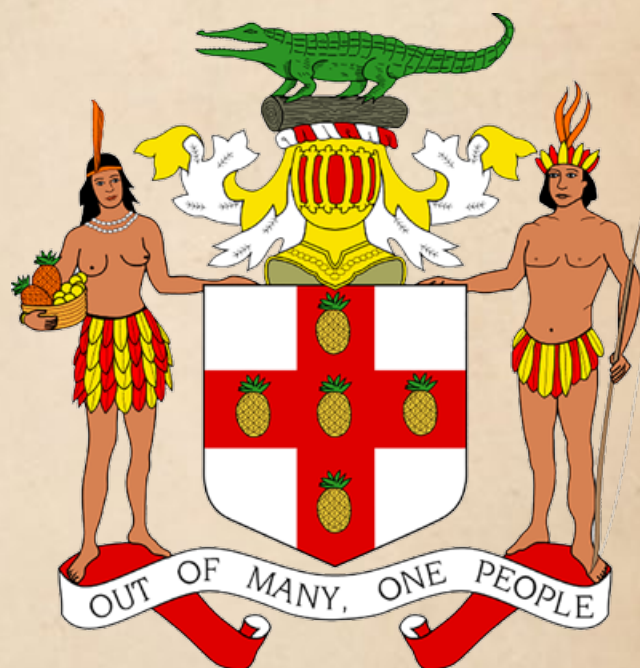

Flaga Salvadora

Herb Salvadora

Na srebrnej tarczy herbu Jamajki znajduje się czerwony krzyż św. Jerzego, ozdobiony pięcioma złotymi ananasami. Herb został przyznany Jamajce przez Anglię już w 1663 r., jako jednemu z pierwszych krajów kolonialnych będących pod jej panowaniem. W czasach, kiedy powstał herb ananasy były głównym artykułem eksportowym wyspy.

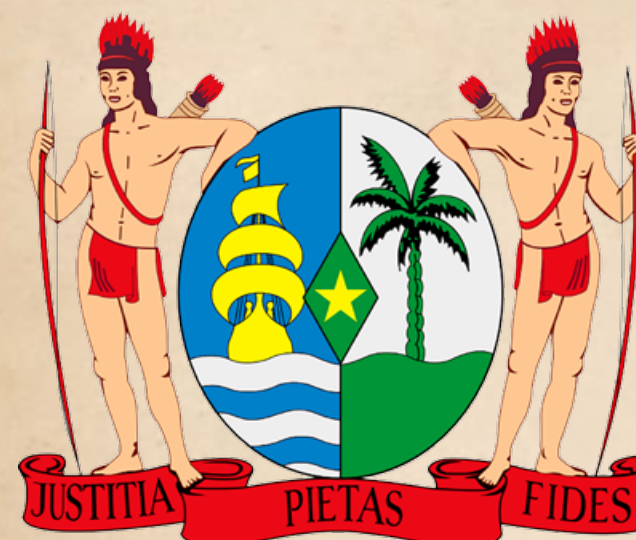

Herb Jamajki

Choć w większości państw południowoamerykańskich katolicy stanowią ponad 90 % mieszkańców, na ich flagach i w herbach symbolika religijna jest skromna. Krzyż Południa oznaczają białe gwiazdy umieszczone na kolistej, błękitnej tarczy herbu Brazylii. Dewiza herbu Surinamu *Justitia, Pietas, Fides*, sformułowana w języku łacińskim, oznacza „Sprawiedliwość, Pobożność, Wierność”. Kolor niebieski na fladze Kolumbii interpretowany jest niekiedy także (poza oceanami oblewającymi kraj) jako symbol równości mieszkańców wobec Boga i prawa.

Herb Brazylii

Herb Surinamu

Z państw Australii i Oceanii gwiazdny Krzyż Południa, jako symbol półkuli południowej, znajduje się na flagach Australii, Nowej Zelandii, Samoa oraz Papui-Nowej Gwinei. Union Jack z krzyżami świętych Jerzego, Andrzeja i Patryka znalazł miejsce na flagach Australii, Nowej Zelandii, Fidżi i Tuvalu.

Flaga Australii

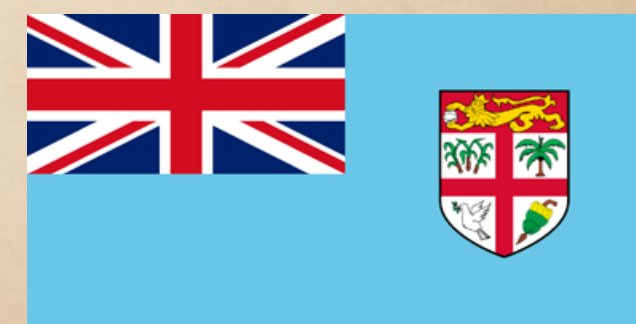
Flaga Nowej Zelandii

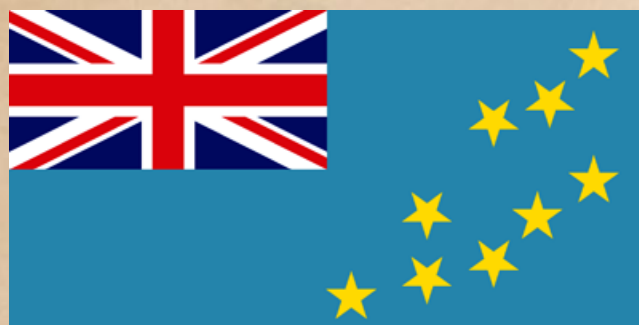
Flaga Samoa

Flaga Papui-Nowej Gwinei

Flaga Fidżi

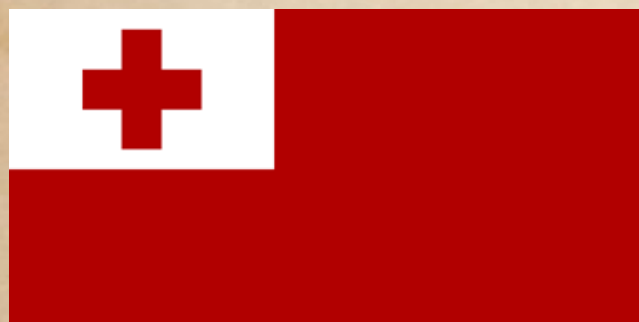
Flaga Tuvalu

Chrześcijan (a są to głównie protestanci) reprezentują też cztery najdłuższe promienie białej gwiazdy – ułożone na kształt krzyża - na fladze Wysp Marshalla.

Flaga Wysp Marshalla

Czerwony równoramienny krzyż znalazł miejsce w kantonie flagi państwowej Tonga. Krzyż jest narodowym symbolem tongijskim i oznacza, że większość społeczeństwa tego królestwa to protestanci (bardzo zróżnicowani) i katolicy. Krzyż, którego kolor symbolizuje krew Chrystusa, ma uświadamiać mieszkańcom, że czuwa nad nimi Bóg i przypominać, jak wiele zawdzięczają oni poświęceniu Chrystusa. Centralne miejsce herbu Tonga zajmuje sześcioramienna biała gwiazda z czerwonym krzyżem greckim pośrodku, co łącznie jest symbolem narodu i wyznawanego przez niego chrześcijaństwa. Korony królewskie z krzyżem – wieńcząca herb i w drugim polu tarczy – są symbolem państwa monarchistycznego. Białą gołąb trzyma w dziobie gałązkę oliwną, co symbolizuje pokój, jedność i chrześcijaństwo. Dewiza herbu *Ko e' Otua mo Tonga ko hoku Tofi'a* znaczy „Bóg i Tonga są moim dziedzictwem”.

Flaga Tonga

Herb Tonga

Odniesienie do symboli religijnych zawierają herby kilku innych państw Australii i Oceanii. Na tarczy herbowej Związku Australijskiego umieszczono czerwony krzyż św. Jerzego – symbol Nowej Południowej Walii, następnie – Krzyż Południa reprezentujący stan Wiktorii, w polu trzecim – błękitny krzyż maltański oznaczający Queensland.

Herb Związku Australijskiego

W herbie Nowej Zelandii znajdują się gwiazdy Krzyża Południa oznaczające państwo i jego położenie na półkuli południowej. Ponad tarczą herbową znajduje się korona św. Edwarda symbolizująca monarchię brytyjską. Jej konstrukcja składa się z podstawy, na której umieszczone są cztery krzyże na przemian z czterema liliami. Nad nimi wznoszą się cztery półkolisty łuki, które połączone są na szczycie krzyżem.

Herb Nowej Zelandii

Herb Nauru dopełnia dewiza *God's Will First* - „Najpierw wola Boża”. Motto herbu Vanuatu (w języku pidgin-english) brzmi *Long God yumi stanap* - „Zdążamy do Boga”. W herbie Samoa znajduje się Krzyż Południa (wskazujący na położenie kraju) oraz czerwony krzyż (oznaczający chrześcijaństwo). Dewiza herbowa brzmi *Fa'avae i le Atua Samoa* - „Boże, bądź fundamentem Samoa”. Motto państwowe Tuvalu to: *Tuvalu mo te Atua* - „Tuvalu dla Boga”.

Herb Nauru

Herb Vanuatu

Herb Samoa

Tarczę herbu Fidżi (znajdująca się też na fladze kraju) dzieli krzyż św. Jerzego, symbolizujący związki z Wielką Brytanią. Motto herbu brzmi: *Reve vaka na kalou ka doka na Tui* - „Bojaźń Boga i honor króla”.

Herb Fidżi

* * *

Symbole religijne związane z chrześcijaństwem znaleźć można na 35 flagach i w herbach prawie 50 współczesnych państw.

Elementy odnoszące się do religii chrześcijańskiej uwidoczniono na flagach i w herbach państw wszystkich kontynentów. Zazwyczaj symbolikę religijną zawiera zarówno flaga, jak i herb danego państwa, tylko w kilku przypadkach jest inaczej. Łącznie na flagach i w herbach 55 państw (z czego ponad połowa to kraje europejskie) barwy i elementy graficzne odnoszą się do chrześcijaństwa.

Symbole religijne na flagach i w herbach nawiązują do tradycji religijnych i patrona danego narodu, składu wyznaniowego mieszkańców kraju, niekiedy nawołują do tolerancji religijnej. Napisy na flagach oraz dewizy herbowe odwołują się zazwyczaj wprost do Boga lub do określonych wartości etyczno-religijnych.

LITERATURA

Barker B.J., *Przewodnik po flagach świata*, Bauer-Weltbild Media, Warszawa 2006.

Brožek A., *Lexikon vlajek a znaku zemi světa*, Kartografie, Praha 1998.

Dudziński P., *Alfabet heraldyczny*, Wyd. Diogenes, Świat Książki, Warszawa 1997.

Cooper J.C., *Zwierzęta symboliczne i mityczne*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 1998.

Encyklopedia katolicka, t. 1-7, KUL, Lublin 1993-1997.

Gibson C., *Jak czytać symbole? Język symboli w różnych kulturach*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2010.

Hesmer K.H., *Flaggen und Wappen der Welt*, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh 1992.

Hubka J., *Vlajky a znaky Gruzie*, Vexilolog 2016, nr 61-62.

Ivanov K.A., *Flagi gosudarstv mira*, Izdat. Transport, Moskva 1971.

Jackowski A., *Zarys geografii pielgrzymek*, „Zeszyty Naukowe UJ”, Prace Geograficzne, z. 85, Kraków 1991.

Mucha L., Valašek S., *Vlajky a znaky zemi světa*, GKP, Praha 1987.

Smith N., *Flagi świata*, Oficyna Panda, Warszawa 1996.

Smith W., *Flag Lore of All Nations*, The Millbrook Press, Brookfield, 2001.

Wrona J., *Analiza elementów geograficznych i ich symboliki na flagach oraz w herbach państw współczesnego świata*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002.

Zaleski W., *Święci na każdy dzień*, Wyd. Salezjańskie, Warszawa 1996.

Znamierowski A., *The World Encyclopedia of Flags. The definitive guide to international flags, banners, standards and ensigns*, Lorenz Book, London 1999.

Znamierowski A., *Flagi świata. Ilustrowany przewodnik*, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa 2002.

Znamierowski A., Dudziński P., *Wielka księga heraldyki*, Świat Książki, Warszawa 2008.

Flags of the World :

<http://fotw.digibel.be/flags/keyword.html>

World Flag Database :

<http://flags.mmcorp.com.asp>

Czech Vexillological Pages:

<http://web.vsp.cz/cvp.htm>

https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_national_symbols

SUMMARY

Lots of flags and arms' drawn details and colours refer to religions, because - both, in the past and now - religious beliefs immensely influence development of societies. On flags and coats of arms of modern-day countries main world religions left their reflections, with Christianity in the lead.

The study analysed the occurrence of graphic and colouristic elements referring to Christianity on flags and coats of arms of around two hundred sovereign countries of all continents.

The work consists of a variety of vexillological and heraldic book and article sources, as well as typical geographic, political and historical studies. The most important were listed in the enclosed literature. As it turns out, the Internet - domestic sites as well as foreign Wikipedia and FOTW – Flags of the World, were of utmost help.

Konferencja PTW

W dniu 1 kwietnia br. w sali Stowarzyszenia BORIS w Warszawie przy ulicy Wspólnej 4/6 odbyło się zebranie (konferencja) PTW. W pierwszej części spotkania dopracowywaliśmy dokumenty niezbędne do pełnej rejestracji naszego stowarzyszenia oraz zaprezentowałem najnowszy, 12 numer biuletynu. Część druga to wystąpienia prelegentów z następującymi referatami:

- Szymon Pawlas – *Lyukas zászló* czyli węgierska dziurawa flaga 1956 roku,
- Tadeusz Jeziorowski – Chorągiew Rzeczypospolitej,
- Jerzy Wrona – Symbole chrześcijaństwa,
- Krzysztof J. Guzek – Symbole i flagi Malty,
- Wojciech Szczerba – Haftowanie sztandarów,
- Grzegorz Trafalski – Orzeł Biały na polskiej banderze do 1939 roku.

Poniżej krótka foto-relacja z tego wydarzenia.

On April 1st 2017, in the BORIS association's room on Wspólna 4/6 St. in Warsaw, PVA's assembly (conference) took place. In the first part of the meeting we finalised documents indispensable to fully register our association and presented the newest, 12th issue of the bulletin. The second part consisted of speakers' statements on the following reports:

- Szymon Pawlas – *Lyukas zászló*, holey Hungarian flag from 1956,
- Tadeusz Jeziorowski – The Republic of Poland's Regiment,
- Jerzy Wrona – Christian Symbols,
- Krzysztof J. Guzek – Malta's symbols and flags,
- Wojciech Szczerba – Banner embroidery,

- Grzegorz Trafalski – White Eagle on the Polish banner until 1939.

Below, a short photo-report.

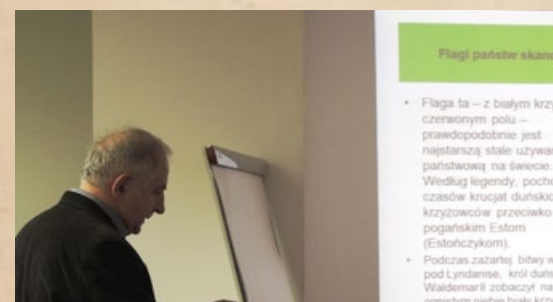
Prezentacja przez Krzysztofa Jasieńskiego najnowszego numeru biuletynu (fot. Krzysztof T. Wyrzykowski)

Szymon Pawlas (fot. Krzysztof T. Wyrzykowski)

Tadeusz Jeziorowski (fot. Krzysztof T. Wyrzykowski)

Jerzy Wrona (fot. Krzysztof T. Wyrzykowski)

Krzysztof Guzek (fot. Krzysztof T. Wyrzykowski)

Wojciech Szczerba (fot. Krzysztof T. Wyrzykowski)

Grzegorz Trafalski (fot. Krzysztof T. Wyrzykowski)

Krzysztof Jasieński

FLAZKA

CIEKAWOSTKI WEKSYLOLOGICZNE

Etykieta flagowa przed Kapitanatem Portu w Świnoujściu ?!

Fot. Krzysztof Jasieński

Czy opera Giacomo Pucciniego „Cyganeria” jest utworem weksylologicznym ?

Fot: <http://www.metopera.org/Season/2016-17-Season/boheme-puccini-tickets/>

W drugim akcie „Cyganerii” w tłumaczeniu na język polski Pani Marii Sartovej, obecnie wystawianej w Operze i Filharmonii Podlaskiej w Białymstoku, chór dzieci śpiewa: *Ja chcę armatę, a ja bacik! A ja żołnierzy i chorągiewkę!* I po chwili powtarza: *Bębenek i wojskową chorągiewkę!* Czyli „Cyganeria” jest utworem weksylologicznym.

W oryginale ta kwestia brzmi następująco: *Voglio il cannon, voglio il frustin, dei soldati il drappel.* I po chwili powtarzają: *Dei soldati il drappel!*¹ Czyli dzieci chcą pluton wojska, a nie wojskową chorągiewkę, więc „Cyganeria” jest utworem weksylologicznym tylko w tym tłumaczeniu, a szkoda.

Flaga Norwegii ...czy aby na pewno?

